

УДК 338.242.4

Небоженко Т. Т., аспірант *[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького***АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ**

Проведено критичний аналіз сучасного стану державного регулювання функціонування суб'єктів аграрної сфери та його впливу на розвиток сільськогосподарських підприємств в Україні. Конкретизовано функції державного регулювання сільського господарства. Надано пропозиції щодо оптимізації механізмів та розширення напрямків регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Ключові слова: державне регулювання, аграрна сфера, сільське господарство, державний вплив, сільськогосподарські підприємства.

УДК 338.242.4

Небоженко Т. Т., аспірант*Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С. З. Гжицького***АНАЛИЗ РЕГУЛЯТОРНОГО ВЛИЯНИЯ ГОСУДАРСТВА НА ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ СУБЪЕКТОВ АГРАРНОЙ СФЕРЫ**

Проведен критический анализ современного состояния государственного регулирования функционирования субъектов аграрной сферы и его влияния на развитие сельскохозяйственных предприятий в Украине. Конкретизированы функции государственного регулирования сельского хозяйства. Даны предложения по оптимизации механизмов и расширению направлений регуляторного влияния государства на функционирование субъектов аграрной сферы с целью повышения эффективности их деятельности.

Ключевые слова: государственное регулирование, аграрная сфера, сельское хозяйство, государственное влияние, сельскохозяйственные предприятия.

УДК 338.242.4

Nebozhenko T. T.*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S. Z. Gzhysky***REGULATORY IMPACT ANALYSIS ON THE STATE OF AGRICULTURAL AREAS OF BUSINESS**

A critical analysis of the current state of state regulation of agriculture functioning and its impact on the development of agricultural enterprises in Ukraine is done. Functions of state regulation of agriculture are concretized. The offers for optimizing mechanisms and areas of regulatory impact on the functioning of the state agricultural expanding in order to improve their performance are given.

Key words: state regulation, agricultural, agriculture, government influence, farms.

* Науковий керівник – к.е.н., доцент Поперечний С. І.

© Небоженко Т. Т., 2015

Вступ. Україна традиційно вважається аграрною державою. Продукція сільського господарства займає вагомую частку валового внутрішнього продукту, частина її спрямовується на експорт, що дозволяє покращити фінансове становище країни. Аграрна сфера та стан її розвитку є основою продовольчої безпеки на національному рівні. Без достатніх обсягів продукції рослинництва і тваринництва належної якості населення може відчувати суттєве зниження рівня життя та опинитися перед загрозою голоду, особливо у сучасних умовах економічної нестабільності, різких валютних коливань, що зумовлюють різке зростання ціни на імпортовані продовольчі товари.

Регулювання аграрного сектору завжди було невід'ємним і важливим елементом державної економічної політики. Водночас, саме у сучасних умовах господарювання, у період інтенсифікації політичних загроз, численних спроб окремих регіонів до отримання автономії, що, безперечно, порушить існуючу структуру господарських зв'язків, у тому числі і в агропромисловому комплексі; руйнування постачальницько-збутових партнерських відносин з Росією – постає необхідність підвищення ефективності регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери з метою підтримки їх життєздатності та рентабельності.

Постановка проблеми. Згідно з Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р., аграрний сектор України, базовою складовою якого є сільське господарство, було беззаперечно визначено системоутворювальним у національній економіці, та таким, що формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій. Для того, аби український аграрний сектор міг сприяти розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір, а отже, зростанню доходів задіяного в аграрній економіці сільського населення, а також забезпечити мультиплікативний ефект розвитку інших галузей національної економіки.

Метою статті є аналіз напрямків здійснення державного регуляторного впливу на функціонування суб'єктів аграрної сфери, визначення їх переваг та недоліків із врахуванням сучасних умов господарювання, характерних для вітчизняних сільськогосподарських підприємств, та встановлення перспективних форм державного сприяння якісній еволюції та підвищенню ефективності провадження діяльності виробників продукції сільського господарства.

Виклад основного матеріалу. Окремі питання регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери знайшли своє відображення у численних наукових працях вітчизняних дослідників. Проте, відомості наукових джерел останніх років [1–3] містять лише фрагментарні елементи аналізу регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери, тому його проведення і стало основною метою дослідження.

Під державним регулюванням аграрної сфери пропонується розуміти діяльність держави щодо впливу на систему аграрного підприємництва, що функціонує переважно на ринковій основі із застосуванням методів економічного регулювання (цін, податків, кредитів, мит), а також державних замовлень, ліцензій, квот, інших адміністративних методів впливу. Державне регулювання в Україні в

аграрному секторі має кілька різних форм, зокрема, форму правового регулювання, адміністративного регулювання, податкового регулювання та форму державної підтримки сільськогосподарських підприємств, яка у свою чергу, виявляється або у опосередкованому вигляді, або у прямій чи непрямій підтримці суб'єктів аграрної сфери. Правове регулювання здійснюється шляхом прийняття нормативних актів органами державної влади.

Аналіз сучасного стану здійснення регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери дозволив виділити таку основну функцію державного регулювання сільського господарства, як створення стійкої системи продовольчого забезпечення країни на основі формування державних і регіональних продовольчих фондів, їх достатніх резервів для державних потреб, стабілізаційних продовольчих фондів для збереження здорового навколишнього середовища та підвищення якості життя громадян України. У даному контексті мова йде про самозабезпечення країни продуктами харчування. Проте, на разі обсяг імпорту товарів і послуг аграрної сфери залишається досить високим (рис. 1), що свідчить про недостатню державну підтримку вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції.

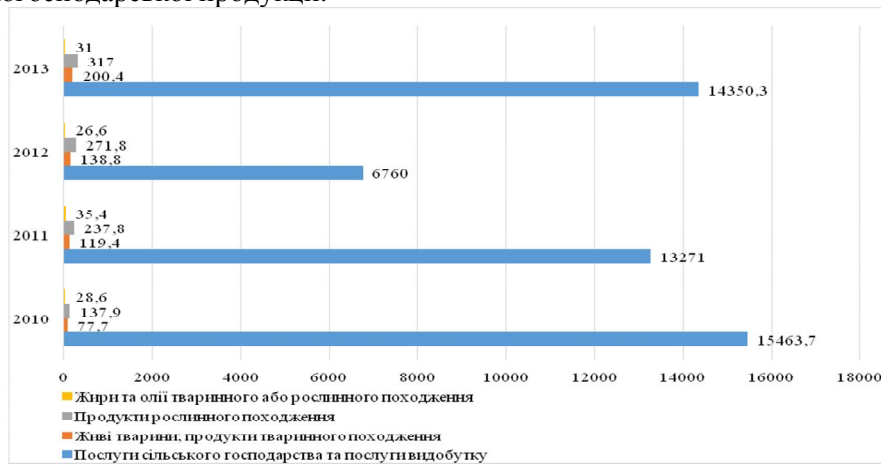

Рис. 1. Імпорт сільськогосподарської продукції та послуг в Україну, млн. дол. США

Складено за даними [6]

Друга функція державного регулювання сільського господарства пов'язана зі створенням ринкової виробничої інфраструктури на селі. Мова йде про формування і функціонування державного і регіональних продовольчих ринків. Для цього рекомендується використовувати такі інструменти державного впливу, як спостереження за індексом цін на сільськогосподарську продукцію, сировину та індексом цін (тарифів) на промислову продукцію (послуги), що використовуються сільськогосподарськими товаровиробниками; підтримка паритету індексів таких цін (тарифів); закріплення комплексу заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції і вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, забезпечення якості українських продовольчих товарів.

Третя функція державного регулювання сільського господарства полягає в тому, що для формування ефективно функціонуючого ринку сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства держава має проводити закупівельні інтервенції у формі закупівель і заставних операцій із сільськогосподарською

продукцією і продовольством. Аграрне законодавство повинно передбачати можливість торгівельних інтервенцій у формі їх розпродажу з державного і регіональних продовольчих фондів.

Четверта функція державного регулювання сільського господарства пов'язана з орієнтацією законодавства на підвищення якості життя сільського населення, підвищення росту доходів осіб, зайнятих в сільському господарстві, створення матеріальної бази сталого розвитку сільських територій та гідних умов життя сільського населення. За даними Державної служби статистики, аналіз розмірів середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності за період з початку року у 2014 році демонструє, що менший розмір заробітної плати, ніж у осіб, зайнятих у сільському господарстві, зафіксовано лише у працівників поштової та кур'єрської служб і осіб, зайнятих у сфері тимчасового розміщування й організації харчування (2431 грн. проти 1896 грн. та 2217 грн. станом на вересень 2014 року) [6]. Таким чином, дану функцію на разі держава виконує не досить ефективно.

П'ята функція державного регулювання сільського господарства виконується шляхом вирішення конкретних завдань у сфері охорони навколишнього середовища і природокористування.

Стан і обсяг державного фінансування є головним чинником, що визначає соціально-економічне становище та благополуччя аграрного сектора економіки, та одним із параметрів, за яким можна оцінити ефективність регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери. Основними нормативно-правовими актами, що визначають державну підтримку аграрної галузі та сільськогосподарських товаровиробників в Україні, є закони України: «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.», Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. та ін. Згідно з вищевказаними нормативними актами, державна підтримка аграрного сектору України здійснюється за наступними напрямками: цінове регулювання, субсидії та дотації на виробництво та придбання ресурсів, фінансово-кредитна підтримка, податкове стимулювання, спеціалізована підтримка за окремими напрямками та програмами (розвиток фермерства, кредитної кооперації, рослинництва, тваринництва, підвищення родючості ґрунтів, ведення сільського господарства на радіаційно забруднених територіях тощо) [7].

Кризову ситуацію, що склалася в сільському господарстві України, значно погіршує відсутність комплексної стратегії державної підтримки аграрної сфери. У зв'язку з цим необхідно розробити комплексну стратегію державної підтримки сільського господарства, а також закласти в структуру державного бюджету на 2015 рік витрати на сільське господарство як одну зі стратегічних позицій видаткової частини.

Висновки. Незважаючи на ініційовані державою заходи регуляторного впливу на функціонування суб'єктів аграрної сфери, ситуація у вітчизняному агропромисловому комплексі досі залишається складною. Нестабільність у тенденціях розвитку вітчизняного сільського господарства посилюється світовою фінансово-економічною кризою, вступом України до Світової Організації торгівлі і рядом інших обставин. Все це є свідченням необхідності вдосконалення механізму державного регулювання аграрного сектора, у чому і криється перспектива подальших досліджень у цій науковій царині.

Проведене дослідження дозволило виявити такі недоліки у здійсненні регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери, як відсутність ефективних механізмів економічної стимуляції аграріїв до підвищення обсягів виробництва, що викликало неможливість повністю забезпечити продовольчі ринки вітчизняною продукцією і спричинило необхідність імпорту товарів і послуг; допущення майже найнижчого рівня оплати праці у сільськогосподарській сфері порівняно із іншими видами економічної діяльності; неприйняття або несвоєчасне прийняття нормативно-правових документів для регулювання відносин у сфері АПК, необхідність яких була продиктована потребами часу та економіко-політичної ситуації в країні. Водночас, аналіз регуляторного впливу держави на функціонування суб'єктів аграрної сфери дозволив окреслити ряд пропозицій, що мають у своїй основі досвід інших держав у питаннях регулювання сільськогосподарської сфери, втілення яких у життя, ймовірно, дозволило б підвищити ефективність державного впливу на функціонування аграрних підприємств.

Література

1. Карасьов О. П. Тенденції державного регулювання аграрних відносин України / О. П. Карасьов // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. – 2013. – № 2. – С. 224–227.
2. Красноручький О. О. Державне регулювання аграрної сфери та динаміка конкурентоспроможності її суб'єктів / О. О. Красноручький // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2014. – Вип. 150. – С. 9–18.
3. Пасемко Г. П. Напрями трансформації системи державного регулювання аграрних відносин / Г. П. Пасемко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 2. – С. 35–43.
4. Проекти Законів [Електронний ресурс] / Матеріали офіційного сайту Міністерства аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу : http://minagro.gov.ua/uk/regulatory?tid_hierachy=341.
5. Про заходи щодо зменшення негативних наслідків в аграрному секторі України у період проведення антитерористичної операції [Електронний ресурс] : Проект Закону України. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/regulatory?nid=14825>.
6. Матеріали державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. «Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні». Аналітична записка / матеріали Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/910/>.
8. Огляд витрат державної скарбниці на потреби розвитку сільського господарства, закладених у бюджеті нового року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agrotimes.net/journals/article/agrarnij-byudzhzet--2014/>.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2015